Het Nederlands en het Fries kennen de uitdrukking: 'Als Pasen en Pinksteren op één dag vallen.' Dat betekent: 'Nooit.' Het pinksterfeest komt immers vijftig dagen na het paasfeest, en dus zullen die twee feesten nooit op één dag vallen. Die zegswijze is ontstaan in een cultuur waarin de kerkelijke feesten de hoogtepunten van het jaar waren. Vrijwel iedereen wist dat in het voorjaar eerst Pasen kwam en daarna Pinksteren. Bijna iedereen wist dat Pasen ging over Jezus' opstanding en overwinning op de dood.

Wat er met Pinksteren werd gevierd, was minder duidelijk. De 'uitstorting van de Heilige Geest'. Maar wat die Geest voorstelde? Dat was een ander verhaal. Protestanten zagen Pinksteren wel als een zendingsfeest: het evangelie zou in de hele wereld bekendgemaakt worden. Tegelijk beriepen groepen buiten de traditionele kerken zich enthousiast op de werking van de Geest op een manier die in de kerken onbekend was. Ook nu zijn er soms spanningen over de verschillende visies op de Geest. Er wordt wel gesuggereerd dat de Geest in de traditionele christenen maar amper aanwezig is.

Waarover gaat het pinksterfeest? Het pinksterfeest heeft een joodse oorsprong, maar dat onze cultuur en de kerk het pinksterfeest kennen, heeft te maken met de christelijke invulling ervan. In het Bijbelboek Handelingen wordt beschreven dat in de periode na Jezus' dood en opstanding een grote groep van zijn leerlingen in Jeruzalem bijeen was, in afwachting van wat komen zou.

Vreemde talen

Jezus was na zijn dood weer levend aan zijn naaste leerlingen verschenen, maar aan die verschijningen was een einde gekomen. Wel had hij de komst van de Heilige Geest aangekondigd. Toen het joodse pinksterfeest aangebroken was, was het zover. Toen woei de Geest van God als een vurige wind uit de hemel over die leerlingen van Jezus, zodat er zelfs vuur op hun hoofden was te zien. Ze begonnen in vreemde talen te spreken, tot verbazing van de pelgrims die uit allerlei landen waren gekomen, want die konden die talen verstaan.

In die verwarring nam Petrus het woord en betuigde hij aan de samengestroomde menigte dat Jezus na zijn kruisiging uit de dood was opgestaan, dat God hem bij zich had opgenomen, en dat Hij – Jezus - echt de Heer en de Messias was die door God was gestuurd. Met andere woorden: Jezus had met zijn radicale onderricht gelijk gehad, en als vervolg op zijn optreden stuurde God nu zijn Geest om mensen daarvan te doordringen. Petrus riep de mensen ertoe op zich opnieuw op God te richten, aan zijn getuigenis over Jezus geloof te hechten, om vergeving van hun zonden te bidden en zich te laten dopen. Velen gaven hieraan gehoor.

Dit verhaal, in Handelingen 2, ligt aan de basis van het christelijke pinksterfeest. Het boek Handelingen vertelt verder hoe de Geest van God Jezus' leerlingen erop uit stuurde om te betuigen dat het leven, de dood en de opstanding van Jezus voor iedereen van levensbelang zijn. Het boek vertelt van de bezieling die de Geest gaf aan hen die in Jezus gingen geloven. Tot op de dag van vandaag inspireert de Geest mensen om in het spoor van Jezus te leven.

Het joodse pinksterfeest

Ons woord 'Pinksteren' is afgeleid van de Griekse term pentekoste, 'vijftigste'. Op de vijftigste dag na het paasfeest vierden de joden vroeger hun oogstfeest. In Israël valt de oogst aan het eind van het voorjaar. Zeven weken na Pasen droegen de joden offers uit die oogst op aan God. Dat noemden zij het Wekenfeest, omdat het zeven weken (bijna vijftig dagen) na Pasen viel. Bij voorkeur moesten de joden het Wekenfeest in Jeruzalem vieren. Daarom trok het in Jeruzalem vroeger een groot aantal pelgrims. In de synagogen werd en wordt met Pinksteren het boek Ruth gelezen, omdat dat verhaal zich in de oogsttijd afspeelt. Later, na het ontstaan van het christendom, zijn de joden met het Wekenfeest gaan vieren dat God op de berg Sinaï zijn onderricht (ofwel wet) aan het volk Israël heeft gegeven. In de Bijbel zelf vinden we nog geen aanwijzingen voor deze invulling van het pinksterfeest.

In het Hebreeuwse Oude Testament gaat het soms ook al over de komst en de werking van Gods Geest. Het Hebreeuwse woord voor 'geest' luidt *roeach*, maar dat betekent ook 'wind' of 'adem'. Vandaar dat het begin van de Bijbel op verschillende manieren kan worden vertaald. Over het water dat in het oerbegin met duisternis was bedekt, staat: 'Gods Geest zweefde over het water' (*Nieuwe Bijbelvertaling* 2004). Maar je kunt ook vertalen: 'De wind van God joeg over het water' (*Groot Nieuws Bijbel*, 1982). Een derde vertaling, die ook mogelijk is, spreekt hier van 'adem van God' (*Naardense Bijbel*, 2004).

Het Evangelie van Johannes vertelt ons van Jezus' gesprek met de Farizeeër Nicodemus. Jezus zegt daar dat mensen opnieuw geboren moeten worden, uit water en geest (Johannes 3:3-5). Dat duidt op de doop en op de inspiratie door Gods Geest. Jezus zegt dan: 'Wees niet verbaasd dat ik zei dat jullie allemaal opnieuw geboren moeten worden. De wind waait waarheen hij wil; je hoort zijn geluid, maar je weet niet waar hij vandaan komt en waar hij heen gaat. Zo is het ook met iedereen die uit de Geest geboren is' (Johannes 3:7-8).

Om deze uitspraak goed te begrijpen, moeten we weten dat 'wind' en 'Geest' in Jezus' taal hetzelfde woord zijn. Dat geldt ook voor het Grieks, de taal waarin het Nieuwe Testament is geschreven. In het Grieks luidt het woord voor geest en wind: pneuma. We zien dat Jezus al benadrukte dat de Geest ongrijpbaar is, maar wel reëel, net als de wind. Die ongrijpbare werkzaamheid van de Geest kan mensen op een nieuw spoor zetten, aan hun leven een nieuw begin geven. Wie gaat geloven in Jezus en zich aan hem toevertrouwt, kan dat ervaren als een nieuwe geboorte. Die wordt dus bewerkt door de Geest. Die ervaring is van belang voor alle christenen, bij welke kerk ze ook horen.

Geest van God én van Jezus

Eigenlijk is die Geest een bepaalde term voor God. Het gaat immers om de Geest van God. Zoals we de Geest niet kunnen zien, zo kunnen we ook God niet zien. Maar aan mensen die in God en Jezus geloven en God liefhebben is vaak wel iets te zien. Als het goed is besteden zij hun tijd en aandacht en geld anders dan wanneer ze niet zouden hebben geloofd. De apostel Paulus spreekt dan van de 'vrucht van de Geest'. Dat is het effect dat het geloof in God en Jezus op mensen heeft. Die vrucht van de Geest bestaat volgens Paulus uit: 'liefde, vreugde, vrede, geduld, vriendelijkheid, goedheid, trouw, zachtmoedigheid en zelfbeheersing' (Galaten 5:22). Als mensen die eigenschappen hebben, hoe gebrekkig soms ook, dan zijn ze daartoe geïnspireerd

De Geest kan mensen ook bekwaam maken om een bepaalde taak uit te voeren. Wie als christen goed het woord kan voeren, heeft de gave van het spreken ontvangen. Wie leiding of onderwijs kan geven, heeft daartoe een gave ontvangen

door de Geest van God. Die eigenschappen krijgen we niet vanzelf; er moet echt iets met ons gebeurd zijn, wil onze levenshouding daardoor worden gekleurd. Als dat zo is, dan zie je daaraan wat de onzichtbare Geest kan uitwerken.

Ook kunnen we zeggen dat die Geest de Geest van Jezus is. Soms schrijft de apostel Paulus zo alsof het niet uitmaakt of hij het over de Geest van God of over de Geest van Jezus heeft. Hij heeft het dan over mensen die zich laten leiden door de Geest. In feite laten zulke mensen zich leiden door God en door Jezus, die zij niet zien maar die wel bij hen en in hen is (Romeinen 8:4-11). Wie die Geest maar iets moeilijks vindt, kan daarom het beste denken aan God en aan Jezus, die niet dood is omdat hij ook na zijn kruisiging voor ons leeft.

De Geest kan mensen ook in het bijzonder bekwaam maken om een bepaalde taak uit te voeren. Wie als christen bijvoorbeeld goed het woord kan voeren, heeft de gave van het spreken ontvangen. Wie leiding of onderwijs kan geven, heeft daartoe een gave ontvangen. Ook het dienstbaar zijn aan anderen is een gave van de Geest. In het Grieks van het Nieuwe Testament wordt zo'n gave een charisma genoemd. Paulus geeft in zijn brieven twee opsommingen van gaven van de Geest (Romeinen 12:3-8; 1 Korintiërs 12:4-11). Maar ook maakt hij goed duidelijk dat de liefde belangrijker is dan die gaven (1 Korintiërs 13).

Ervaring van de Geest

De grote vraag is vaak hoe we die Geest van God en Jezus kunnen ervaren. Want wat is het geloof waard als je er niets bij ervaart? Nu gaat het in het geloof niet om de ervaring op zichzelf. Het gaat om de betrokkenheid op Jezus, op God. Het gaat om een leven in afhankelijkheid van God. Die afhankelijkheid komt onder meer tot uiting in het bidden om Gods nabijheid en hulp, kracht en wijsheid. Zo'n gebed spreken we uit in de naam van Jezus, omdat we God kennen dankzij Jezus. Zo kunnen we ook bidden om de Geest. Als ons leven door Gods aanwezigheid en leiding gekleurd wordt, dan is dat het werk van de Geest. Als we de Bijbel lezen om daardoor iets van Jezus en God op te doen, dan is de Geest erbij. Maar als we het lezen van de Bijbel en het bidden verwaarlozen, dan kunnen het geloof en de inspiratie door de Geest verslappen. Soms is de kritiek op kerkleden die daarin tekort schieten begrijpelijk en terecht. Maar als de kritiek liefdeloos gebracht wordt, mist die haar doel.

Wie nooit echt heeft leren bidden, of er geen tijd voor neemt, die kan wel iets van de Geest ervaren, maar zal dat dan niet herkennen. Wie liefdevolle mensen om zich heen heeft, ervaart in hen het werk van de Geest – maar als je er niet op bedacht bent, dan merk je dat niet op. Als je aan het eind van een kerkdienst de zegen krijgt, dan krijg je de Geest van God mee, of je erin gelooft of niet. Maar als je in het dagelijks leven op heel andere dingen gericht bent, dan kan die Geest weer verder waaien.

Het ervaren van de Geest van God komt tot uiting in het leven in de geest en in het spoor van Jezus. Dat vraagt heel wat van ons, maar we krijgen er ook veel voor terug. Wie zo leeft, voelt zich vrij ten opzichte van allerlei verwachtingen die mensen om je heen van je kunnen hebben. Wat voor kleding je draagt, hoe je er uitziet, in hoeverre je je in het uitgaansleven stort, hoe sober je leeft, waaraan je je tijd en geld besteedt, aan wie je aandacht, zorg en liefde schenkt, of je oog hebt voor een verantwoord gebruik van Gods schepping, enzovoorts. Wie bij Jezus hoort, ontvangt die wonderlijke Geest die je scherp maakt om in alle vrijheid je eigen spoor te trekken.

Riemer Roukema

Prof. dr. Riemer Roukema (1956) was van 2002 tot 2014 hoogleraar Nieuwe Testament aan de Protestantse Theologische Universiteit, vestiging Groningen (aanvankelijk Kampen). Sinds 2015 is hij daar in deeltijd onderzoekshoogleraar in het vroege christendom. Daarnaast is hij sinds januari 2019 met een kleine aanstelling predikant van de Waalse gemeente (PKN) in Zwolle.

Als je aan het eind van een kerkdienst de zegen krijgt, dan krijg je de Geest van God mee, of je erin gelooft of niet. Maar als je in het dagelijks leven op heel andere dingen gericht bent, dan kan die Geest weer verder waaien